

Sygn. akt IV CNP 21/18

POSTANOWIENIE

Dnia 7 czerwca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marcin Krajewski (przewodniczący)

SSN Jacek Grela

SSN Beata Janiszewska (sprawozdawca)

w sprawie ze skargi wnioskodawczynie M. D.

o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego postanowienia
Sądu Okręgowego w B.

z dnia 5 kwietnia 2017 r., sygn. akt II Ca [...],

w sprawie z wniosku M. D. i G. W.

przy uczestnictwie W. R.

o dział spadku po J. W. D. oraz o podział majątku wspólnego J. W. D. i W. R.,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 7 czerwca 2019 r.,

odrzuca skargę.

UZASADNIENIE

W dniu 16 lutego 2018 r. M. D. wniosła skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w B., zapadłego 5 kwietnia 2017 r. w sprawie z wniosku M. D. i G. T. W. o dział spadku po J. W. G. oraz o podział majątku wspólnego tego spadkodawcy i uczestniczki postępowania, W. R.. Skarżąca sformułowała zarzut rażącej obrazy przepisów art. 1034 § 1 k.c. w zw. z art. 686 k.p.c. i art. 212 § 2 k.c. ze skutkiem zmniejszenia wartości majątku spadkowego, a w konsekwencji wysokości spłaty zasądzonej na jej rzecz od uczestniczki. M. D. wskazała, że w wyniku ww. postanowienia doznała szkody w wysokości 20 480,00 zł. Podniosła również, że wzruszenie tego postanowienia w drodze innych środków prawnych nie jest możliwe, gdyż skarga kasacyjna byłaby niedopuszczalna z uwagi na zbyt niską wartość przedmiotu zaskarżenia, a jednocześnie nie zachodzi żadna z podstaw do skutecznego wniesienia skargi o wznowienie postępowania. W ocenie skarżącej nie istnieje także przepis szczególnie przewidujący możliwość uchylecia lub zmiany wzmiankowanego orzeczenia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga okazała się niedopuszczalna i z tej przyczyny podlegała odrzuceniu.

Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia stanowi nadzwyczajny środek prawny, którego celem jest uzyskanie prejudykatu umożliwiającego dochodzenie od Skarbu Państwa odszkodowania za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem wykonywanie władzy publicznej. Dostępność tej skargi jest limitowana przez postawienie skarżącemu wymagania, aby uczynił wszystko, co było i jest możliwe, by nie dopuścić do powstania szkody. Obowiązkiem strony jest zatem wykorzystanie służących temu celowi środków juredycznych, a dopiero ich bezskuteczność lub brak może - w razie wystąpienia szkody - uzasadniać powstanie odpowiedzialności Skarbu Państwa.

Mając na uwadze powyższe założenia towarzyszące wprowadzeniu instytucji skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, ustawodawca do wymagań konstrukcyjnych tej skargi zaliczył wykazanie,

że wzruszenie zaskarżonego wyroku w drodze innych środków prawnych nie było i nie jest możliwe (art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c.), a ponadto, gdy skargę wniesiono, stosując art. 424¹ § 2 - że występuje wyjątkowy wypadek uzasadniający wniesienie skargi. Skarżąca - biorąc pod uwagę stan prawny obowiązujący w dniu złożenia skargi - spełniła to wymaganie. Powyższe nie przesądza jednak o dopuszczalności przedmiotowego środka zaskarżenia.

Stosownie do art. 424⁸ § 1 i 2 k.p.c. Sąd Najwyższy odrzuca na posiedzeniu niejawnym skargę, jeżeli ulegała ona odrzuceniu przez sąd niższej instancji, skargę wniesioną po upływie terminu, skargę niespełniającą wymagań określonych w art. 424³ § 1, jak również skargę z innych przyczyn niedopuszczalną. Skarga podlega także odrzuceniu, jeżeli zmiana zaskarżonego wyroku w drodze innych środków prawnych była lub jest możliwa, albo jeżeli nie zachodzi wyjątek, o którym mowa w art. 424¹ § 2 k.p.c.

Przesłanka dopuszczalności skargi w postaci niemożności zmiany lub uchylecia prawomocnego wyroku w drodze innych środków prawnych musi istnieć zarówno w przeszłości, jak i w chwili oceny dopuszczalności skargi (*verba legis*: "zmiana lub uchylenie tego wyroku [...] nie było i nie jest możliwe"). Choć z natury rzeczy obowiązek, o którym mowa w art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c., dotyczy tylko wykazania owej niemożności na chwilę wnoszenia skargi, to funkcja tego środka zaskarżenia oraz jego wyjątkowy charakter sprawiają, że Sąd rozpoznający skargę jest obowiązany do czuwania nad jej dopuszczalnością także na dalszym etapie postępowania. Odpowiedzialność odszkodowawcza Skarbu Państwa stanowi bowiem *ultima ratio* i ustępuje wszelkim innym możliwym środkom ochrony praw skarżącego. Sąd Najwyższy musi więc rozważyć dopuszczalność skargi także w świetle środków zaskarżenia, które nie istniały jeszcze w momencie wnoszenia skargi, lecz zostały wprowadzone w późniejszym okresie.

W związku z powyższymi uwagami wypada wskazać, że z dniem 3 kwietnia 2018 r. weszła w życie ustawa z 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2018 r. poz. 5 z późn. zm., dalej jako: "u.SN"), która do polskiego systemu prawa wprowadziła instytucję skargi nadzwyczajnej. Skarga ta stanowi nowy nadzwyczajny środek zaskarżenia o szerokich podstawach obejmujących między

innymi naruszenie zasad, wolności i praw określonych w Konstytucji oraz rażące naruszenie prawa przez błędną wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie (art. 89 § 1 u.SN). Skarga nadzwyczajna może zostać wniesiona w terminie 5 lat od uprawomocnienia się orzeczenia (art. 89 § 3 u.SN), natomiast w okresie 3 lat od dnia wejścia w życie ustawy o Sądzie Najwyższym może służyć do podważania prawomocnych orzeczeń sądowych wydanych przed wejściem w życie tej ustawy, lecz po 17 października 1997 r. (art. 115 § 1 u.SN).

Ustanowiono zatem kolejny instrument prawny pozwalający na uchylenie lub zmianę prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego kończącego postępowanie w sprawie (art. 89 § 1 w zw. z art. 91 § 1 u.SN), odnoszący się także - we wskazanych granicach czasowych - do orzeczeń, które uprawomocniły się przed 3 kwietnia 2018 r. W następstwie uwzględnienia skargi nadzwyczajnej może dojść do zmiany lub uchylenia objętego nią orzeczenia (art. 91 § 2 u.SN), a w określonych przepisami wypadkach - do stwierdzenia wydania tego orzeczenia z naruszeniem prawa (art. 89 § 4 i art. 115 § 2 u.SN).

Wprowadzenie skargi nadzwyczajnej ma duże znaczenie dla dopuszczalności skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Stwierdzenie to dotyczy nie tylko orzeczeń, które uprawomocniły się 3 kwietnia 2018 r. lub po tym dniu, lecz także orzeczeń, które uprawomocniły się w dacie wcześniejszej. Wprowadzono bowiem dodatkową, nieprzewidzianą wcześniej gwarancję zgodności z prawem orzeczeń sądowych, otwierając drogę do zmiany lub uchylenia wadliwego orzeczenia poza trybem skargi kasacyjnej i skargi o wznowienie postępowania. Skorzystanie ze skargi nadzwyczajnej wyprzedza dochodzenie ewentualnej odpowiedzialności odszkodowawczej od Skarbu Państwa, ponieważ stwarza możliwość usunięcia źródła szkody w postaci wydanego niezgodnie z prawem orzeczenia, co z kolei odpowiedzialność odszkodowawczą Skarbu Państwa może uczynić bezprzedmiotową (por. postanowienia SN z 30 sierpnia 2018 r., III CNP 9/18, z 20 grudnia 2018 r., III CNP 19/18, z 10 stycznia 2019 r., II CNP 2/18 oraz z 11 stycznia 2019 r., II CNP 53/18).

Oceny tego, w jaki sposób wprowadzenie do systemu prawa skargi

nadzwyczajnej wpływa na dopuszczalność skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, nie zmienia fakt daleko idącego ograniczenia legitymacji do wniesienia skargi nadzwyczajnej. „Możliwość”, do której odwołują się przepisy art. 424¹ § 1, 424⁵ § 1 pkt 5 oraz 424⁸ § 2 k.p.c., oznacza bowiem „możliwość” rozumianą abstrakcyjnie, a nie konkretną zdolność danej strony postępowania do wzruszenia zaskarżonego orzeczenia. Rolą ograniczenia dostępności skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jest ukształtowanie takiego modelu postępowania cywilnego, w którym odpowiedzialność odszkodowawcza Skarbu Państwa ma charakter ostateczny i wyjątkowy.

W rozpoznawanej sprawie skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem została wniesiona 16 lutego 2018 r., a zatem przed wejściem w życie ustawy o Sądzie Najwyższym. Nawiązując jednak do przedstawionych wyżej rozważań, należy powtórzyć, że niezależnie od tego, czy skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem została wniesiona przed 3 kwietnia 2018 r., czy począwszy od tego dnia, w ocenie jej dopuszczalności Sąd Najwyższy musi uwzględnić, że doszło do następczego zaistnienia okoliczności powodującej niedopuszczalność skargi (por. postanowienia SN z 30 listopada 2018 r., I CNP 43/17 oraz z 11 stycznia 2019 r., II CNP 53/18).

Wobec powyższego Sąd Najwyższy na podstawie art. 424⁸ § 2 k.p.c. orzekł, jak w sentencji postanowienia.